

Aušra Lukšaitė-Lapinskienė

Atostogų džiazas **Esė**

Ech, atostogos. Kas galėtų jų nelaukti? Laukia visi ko gero net labiau negu Beketo herojai savojo Godo. Laukia vaikai – jokie konclagerio, mokykla vadinamo. Laukia vyrai – meškerės valas apaugo „pelėšiais ir kerpėm“, laukia moterys – kaip paskutinio šanso, kaip išsipildymo pilnatvės. O kas laukia, žinia, visada ko nors sulaukia. Mintis, pavirtusi nematomomis vibracijomis, nusklendžia kažkur į paslaptingas erdves, visata, kosmosu ar kitaip pavadintas, ji pakyla virš kasdienybės, virš buities į mūsų „jaunų dienų auksinius debesis“. Mintis išgyvena metamorfozę. Net keletą jų. Pirmiausia tampa žodžiu, o paskui virsta kūnu, t. y. realybe, realija, nors neapčiuopiama ir nematerialia tiesiogine prasme, bet vis tik juntama.

Atostogas, kaip ir Naujuosius metus, nevalingai siejame su naujais planais, svajonių išsipildymu. Laukiame ir tikimės kažko tokio, na tokio, nerealaus. Štai tada padarysiu tą ir aną, po to dar šitą, dar vieną kitą, ir dar kažin ką. Sienas ištapetuosiu, langus nublizginsiu, spintą sutvarkysiu – galų gale bus padarytas galas šiai demokratinei anarchijai. Perskaitysiu knygas, kurių krūvelė ant stalo baigia pasiekti Babelio bokšto pavidalą. Tada tvarkingai surikiuosiu į knygų spintos lentynas: pagal ūgį, svorį, tematiką ir žanrą... Namuose įsivyras tvarka, kaip senovės Graikijos polyje, turinti savą logiką, savą hierarchiją, savo konstituciją ir savas nerašytas taisykles.

Rytų išminčiai (o pas mus jie dabar tokie pat madingi kaip ir *Manolo Blahniko* batai aukštuomenėje, esė rašymas kūrėjų sluoksniuose ar *influencerių* patarimai savo nuomonės neturinčiųjų visuomenėje) teigia, jog žmogus turi darniai sugyventi su savimi ir pasauliu. Pirminė tokio sugyvenimo sąlyga – tvarka ir švara namuose, aplinkoje, o tuomet jau galima pamąstyti ir apie vidinę tvarką. Tą mistinę, metafizinę. Tiesa, gerai jiems kalbėti apie tvarką namuose. Sėdi sau ant žemės sukryžiauč kojas, geria penkioliktą puodelį arbatos ir klausosi vos girdimos muzikos, kurią groja lotosų žiedai. Aš kartais per savo neurotiškas mintis net traukinio dundėjimo nebegirdžiu, nors tas pralekia visai po langais, galima sakyti, kieme.

Tiesa, nuolat pastebiu (o sulaukus atostogų regėjimo aštrumas dėl kažin kokios nepaaiškinamos priežasties pagerėja), jog daiktų aplink akivaizdžiai per daug. Kojos ima kliūti už baldų kojų, matyt, niekaip nesuvokia, jog kėdė ar stalas – ne šokių partneris ir manųjų žingsnelių tikrai neseks. Mėlynės ant kojų ir rankų tampa pernelyg negrabaus orientavimosi apkrautoje daiktų realybėje akivaizdžiu įrodymu. Bet mes, sovietmečio generacija, prisimenanti tuščias parduotuvių lentynas, matyt, jaučiamės saugesni, kai esame apsupti daiktų, tarsi arabų šeichai savo žmonų. Kad

dauguma tik geria dulkes ir kantriai erzina, kai stengiesi surasti būtent tai, ko reikia, matyt, net neberekėtų sakyti.

Tačiau kartais tie daiktai vakaro sutemoms veržiantis pro praviras langų ertmes ima įgyti kitus pavidalus, virsta kuo tik nori – nuo zamziškojo vabalo kiauto iki Mėlynosios paukštės plunksnos. Kad ir zuikis plastikinio namelio, kurį kadaise nupirkau tik gimus dukrai, lange: jis netikėtai ima įtariai šypsotis. Tiesa, vėliau pasirodė, jog tas namelis – tai muzikinė dėžutė, turinti paslaptinę rutuliuką, kurį patraukus žemyn ima skambėti Mocarto melodija. Tuomet jau mokėjau pati pasikeisti automobilio padangą, mikliai atidaryti konservų skardinės dangtelį ir vienu sakiniu suerzinti itin reikšmingas, didžias ir, kaip joms atrodo, kitų likimus lemti ir valdyti galią turinčias personas, bet priversti tą namelį skambėti buvo ne mano sugebėjimams. Tad vaikiškas namelis Mocartą ėmė groti tik patekęs į vyro rankas.

Guodžiau save: juk ne visi apdovanoti antgamtinėmis galiomis, ne visoms pasisekė teisingai pagulti (ką šiuo pasakymu apie kai kurias reikšmingas mūsų visuomenės moteris norėjo pasakyti rašytoja Giedra Radvilavičiūtė, supratau išgyvenusi asmeninę metamorfozę: pakeitusi darbą ir iš pareigingos lituanistės virtusi valstybės tarnautoja, kuri teoriškai turi tarnauti valstybei, bet teorija su praktika tįsta viena šalia kitos, kaip vienas geležinkelio bėgis greta kito ir niekada nesusitinka, nes tai neįmanoma dėl (meta)fizinių dėsnių) ir tų antgamtinių galių įgauti. Paguodai sustiprinti prisiminiau kitas mūsų tautos moteris, tas, kurių vardai liko istorijoje, tas, kurios gyvenimo laukais ir palaukėmis keliavo meilės, tarnystės, kūrybos idėjų vedamos. Lazdynų Pelėda, Gabrielė Petkevičaitė-Bitė, Liudvika Didžiulienė-Žmona, Šatrijos Ragana... Už kiekvieno literatūrinio slapyvardžio stovi moteris: drąsi, kūrybinga, turinti savo nuomonę, suvokianti laisvės ir tarnystės prasmę, žinanti jų kainą. Vietą sociume ir istorijoje užsitarnavusi savo darbu, savo idėjomis, savo kūryba. Ne garsių ir turtingų vyrų ar meilužių pavardėmis, įtaka ir pinigais. Ne jiems pagimdytais ir „padovanotais“ vaikais. Niekada nekilo net mintis kažkam dovanoti savo vaiką. Tegul ir savam vyrui, to vaiko tėvui. Ar tėvynei... O kodėl ne jau minėtam Mocartui, kurį groja vaikiškame namelyje paslaptinai besišypsantis zuikis?

Kažkur skaičiau mokslininkų išvadas: jie nustatė, kad Mocarto kūriniai skatina kūdikių raidą. Vaikai, kūdikystėje ir net motinos iščiose girdėję šio klasiko muziką, yra intelektualnesni, gabesni ir kitaip „-esni“ už savo bendraamžius, niekad negirdėjusius jo uvertiūrų. Žinojau, jog intelektualams laukinio kapitalizmo visuomenėje, kurioje etikos ir moralės dėsniai – nieko vertos kategorijos, gyventi nėra lengva. Todėl tuo atsakinguoju metu klausiausi Treisės Čepmen ir Džono Bon Džovio. Tai tapdavo lengvu maištu, tokiu, kuris nešaukia, negriauna, bet nieko netrikdydamas ištirpsta tikrovėje. Nutilus muzikai kompaktinių diskų grotuve, tikrovė vėl nusipurtydavo tramdomuosius sutemų marškinius ir primesdavo man save – viskas sugriždavo į

savo erdvėlaikį, „tarsi sugėdinta ir pastatyta į vietą“. Belikdavo išsipainioti iš iliuzijų tinklo, prisiminti Dekalogo priesakus ir kantriai laukti atostogų.

Kad vaiko neverčiau klausytis Mocarto, kol kas nesigailiu: protinio atsilikimo ženklų nepastebiu. O džiazas, matyt, taip giliai įsirežė kažkokiuose jos nervų užkampiuose, kad ir šiandien išgirdusi meta: „Ir vėl tos tavo fleitos“. Jai visi pučiamieji instrumentai turi tą patį pavadinimą – fleitos. Matyt, sutemose ištirpusių formų ženklas. Buvo laikas, kai mano vaikui atostogos asocijavosi su vasarojimu sodyboje ir žvejyba, su žolynų sriubos virimu ant laužo ir pasakomis apie arklį Dominyką. Džiaugiausi, kad ji gyveno vaikystės metus, tikiuosi, laimingos vaikystės, kupinos „džiaugsmo, smalsumo ir energijos“. Nes kai viskas vieną dieną praeina arba dar blogiau – sprogsta, kaip P. von Cronenburg „Levandų bliuzo“ herojei, tuomet „atsiveria bedugnė, ant kurios krašto šokame. Saugumo jausmas pasirodo tesąs iliuzija. Baimė dėl ateities apgaubia žmones lyg įkapės“. Ta baimė sukausto ir vėl trypčioji, neįstengdamas žengti žingsnio. Vėl lauki, vėl save ramini ir bandai stiprinti svyruojantį tikėjimą savimi, šalia esančiu, pasauliu. Stovi prie bedugnės krašto ir bandai įvertinti atstumą: įstengsi peršokti ar pritrūks vieno įkvėpimo, vienos pėdos, vieno grybšnio ir nugarmėsi velniop.

Nušauk, neprisimenu, kuomet pajutau atsiveriant tą bedugnę. O gal taip giliai tą momentą nukišau į pašamonę, jog dabar nebegaliu iškrapštyti. Žinoma, kreipčiausi į psichoanalitiką, surastų jis visus slaptus įėjimus į tuos „uždraustus įeiti kambarius“. Bet kad tik nesulauktų, jog leisčiausi, kad kažkas knaisiotųsi po mano sielos patamsius tarsi po dėvėtų drabužių stirtą, sumestą ir Dievo, ir velnio užmiršto pažnytkaimio turgely. Įėjimo teisę į ten turi tik draugės, kartais tokios pat stilingai pakvaišusios, o kartais banaliai liūdnos. O tiksliausias tų durų kodas – prancūziškas arba gruziniškas vynas. Vyno pasirinkimą diktuoja nuotaika ir metų laikas. Buvo laikas, kai diktavo ir akcijos vietiniame *supermarkete*, tačiau ir jų neliko. Pirmuoju atveju mergaičių susitikimas virsta sielos atsivėrimais, o antrajam tinka viskas: nuo šiuolaikinės literatūros, naujos dailės parodos iki kai kurių *homo sapiens* arogancijos ir naujos aukos pagulti paieškų. Tuose mergaičių vakarėliuose tikrai galima nors trumpam susigrąžinti iliuzinį saugumo jausmą, panašiai kaip „Maximoje“ susigrąžindavai penkiasdešimties centų monetą, paliktą daiktų spintelėje. Galėdavau ir palikti, kitas tikrai pasinaudotų. Bet savininkiškumas juk nugali, nepaisydamas ekonominių dėsnių, iš kurių galios lauko išsprūdusi infliacija tarsi bjauri korozija graužia ir menkina viską: pinigus, santykius, saugumą. Ir vėl supranti, kad stovi nors ir ne rugiuose, bet prie bedugnės.

Mažai teliko dalykų, sietinų su garantuotu, nuolatiniu saugumu. Ankstyvos jaunystės laikais tai buvo labai paprasti dalykai: limonadas „Buratinas“, bandelė už 8 kapeikas bufete ir pro langus kasdien antrą valandą pralekiantis traukinys „Čaika“. O dar didesnio saugumo garantas buvo

darbas Vilniuje, bendrabučio kambarėlis po kelerių sostinėje praleistų metų ir galimybė grįžti į namus ta pačia „Žuvėdra“, kurios vagonai, kaip ir priklauso jūros paukščiui, švietė žydrumu ir dundėjo klausos neturinčio mechanizmo bangų mūšą atkartojančiu ritmu. O su kuo sieti saugumą XXI amžiaus globalėjančio pasaulio žmogui? Darbą šiandien turi, ryt – nežinia, nes sulaukusi tam tikro amžiaus nebegali, o tiksliau nebenori, eiti į darbą kaip į kovos lauką, kur vaikystėje patirtų traumų taip ir neišsigydę kolegos stumdosi ant karjeros kopėčių. Sveikata šiandien gera, rytui išaušus galbūt išgirsi apie netikėtą negirdėtą virusą, o koks nors Jozefo Mengelės tipo žmogaus ir pasaulio gelbėtojas puls uoliai ir metodiškai gydyti žmoniją. Šeima šiandien yra – rytoj gali likti tik ištuokos liudijimas stalčiuje. Protas šiandien veikia ir priklauso man – rytoj nuosavybės teises į jį gali pareikšti Alzheimeris. Siela apskritai mums yra tik trumpam paskolinta, nes palikusi mūsų kūną apsigyvens kitur: medyje, paukštyje, kirmėlėje ar fanatiško islamisto apvalkale. Paradoksalu, kuo bjauriau elgsiesi, kuo daugiau gyvenimų gausi. Ne, ne tam, kad sėtum bjaurastį aplink, o kad, nuodėmingoji, susivoktum, apgailėtum ir nuskaidrėtum.

Tačiau kol kas, kad susivoktum ir nuskaidrėtum, užtenka atostogų – to „mirksnio amžinybės dulkėse“. Moteris per šį mirksnį sugeba nuveikti daugiau darbų negu Heraklis atliko žygdarbių per visą savo mitologinį gyvenimą. Erdvės namuose padaugėja atvirksčiai proporcingai padidėjusiam šiukšlių kiekiui konteineryje. O kai visiems akivaizdžiai ima akis badyti atostogų ruošos rezultatai, ateina eilė ir katiniškam poilsiu: ramiems pašnekesiams, ajurvedinio masažo palaimai, staiga prapliupusios liūties dušui, virš Žvelgaičio, virš Švėtės ar Tyrelio praplaukiančių debesų ganymui. Tuomet galiu gurkštelėti cinamonu kvepiančios arbatos, „atsigerti sulytų beržų kvapo“, peržiūrėti infliaciją patyrusių svajonių sąrašą ir paimti į rankas naują knygą. Jei būčiau prietaringa, sakyčiau – tai ženklas, kai į rankas patekęs Laodzi tomelis atsiverčia būtent ties žodžiais: „Turtingas tas, kas turimu patenkintas“. Todėl, kai trinkteli šiukšliavežė, iškratydama iš konteinerio manų dienų dalis, tiksliau liekanas, likučius, belieka nusišypsoti ir D. Kajoko žodžiais mintyse padėkoti „už dieną vien tik man sutvertą“. Ir nesvarbu, ar tai atostogų, ar darbo diena, nes kiekviena diena skirta mums būti vis labiau.

Užrašų knygelės inkluzai **Esė**

Dar kartą perverčiu užrašų knygelę ieškodama vietos naujam įrašui. Galiausiai tenka konstatuoti: viskas, šios užrašų knygelės kadencija baigėsi be jokios galimybės pratęsti. Nuo pirmos iki paskutinės eilutės ji primarginta prirašinėta, priklijuota protingų citatų ir ne itin protingų spontaniškai kilusių minčių. Kaskart baigusi prirašyti užrašų knygelę susiduriu su problema, kuri pamažu įgauna likiminės įtampos krūvį. Nors *to be or not to be* masto nepasiekia, bet vis dėlto...

Pasilikti ar išmesti? Prieš išmetant reikia dar kartą peržiūrėti ir perkelti į naujuosius užrašus tai, kas aktualumo neprarado, ko gali prireikti.

Per metus knygelė pamažu prisipildo įvairiausių citatų, nuotrupų, pabirų, fragmentų. Čia patenka įvairaus aktualumo, meninio ir intelektualinio lygmens ištraukų ir santraukų. Skaitytų straipsnių ar knygų ištraukos, Tomo Waito ir Bon Jovi'o dainų tekstai, džiaz koncertų bilietai, E. Munco ir Kandinskio reprodukcijos, retkarčiais kokio kulinarinio šedevro receptas... Staiga šovusių minčių fiksavimas. Tos nuotrupos kartais visai praranda aktualumą. O kartais jos atkeliauja į tekstus arba tampa tuo minties magnetu, kuris pritraukia kitas mintis. Kai kurie užrašų fragmentai evoliucionuoja tol, kol virsta spausdintu tekstu. Kartais net uždirba honorarą, kuris gali būti arba juokingas, arba graudus, priklausomai nuo to, kokį atskaitos tašką pasirinksi. Kažkas lyg ir šaipėsi iš a.a. G. Beresnevičiaus, kuris gavęs honorarą už straipsnį spaudoje galėjęs nusipirkti penkis bokalus alaus.

Alaus pirkti neketinu – nemėgstu. Jis dvokia. Draugė ramina – tai praeis, dar koks dešimtmetis ir ims kvepėti. Abejoju, žiojuosi ginčytis, bet tučtuoju prikandu liežuvį. Gal tikrai klimakso sukeltas hormonų disbalansas kardinaliai pakeis ir uoslę, ir kitus pojūčius. Tapsiu klimaksine sterva be fantazijos, be savų idėjų, vietoj Calvino Kleino „Euforijos“ iš ryto pasikvėpinančia alumi. Gal net užrašų knygelę iškeisiu į biurokratinių įstatų, nuostatų, etc. segtuvą. Dabar tokia ateities vizija panaši į pigų fantastinį farsą, tokį labai jau naftalinu prasmirdusį *second-hand*, bet ką gali žinot...

Puikiai prisimenu, jog pirmąjį savo honorarą išleidau itin pateisinamiems dalykams: buteliui „Bacardi“ romo, juodam nagų lakui ir lietuvių poezijos antologijai. O smagiausia buvo tai, jog romas kainavo vos ne 60 litų, o štai poezijos kaina nesiekė nė keturių. Net apstulbau išvydusi solidaus rinkinio kainą. Apstulbau taip, jog nepatikėjau nei savo akimis, nei papildomomis keturiomis dioptrijomis. Ėjau po darbo dienos, nevalgiusi ir kamuojama kažkokio šizoidinio susierzinimo, kuomet pažįstamų nebeskiri nuo teroristų radikalų, keliančių grėsmę tau asmeniškai ir visiems kartu sudėjus. Tad padėjau poeziją į lentyną pagalvojusi, jog pardavėjos tiesiog supainiojo kainą. Ji akivaizdžiai prieštaravo kalboms, jog knygos eiliniam inteligentui ir prie europinių projektų neprieinančiam menininkui visiškai neįkandamos. Tačiau po poros dienų neatsispyriau pagundai ir antologiją nusipirkau. Jau mokėdama tuos keturis Buratino pinigėlius suvokiau, jog perku rinktinę ne tik dėl pačios poezijos, ne tik dėl jos siūlomo skaitymo malonumo ir svetimų metaforų slėpinių.

Tas pirkimo procesas ir mizeriška kaina atvėrė kelius iliuzijai – akimirksniu sugražino daugiau kaip dvidešimčia metų atgal. Kuomet *filologyno* studentės, lydimos kokios nors fanatiškai literatūrą mylinčios ir šeimos neturinčios dėstytojos, trunkydavomės po atkampiausias tėviškės

vietas, kampus ir užkampius. Rašytojų giminės, trobos ar tik jų pamatų akmenys, takai ir takeliai, kurių dulkės kadaise gulė ant dabar chrestomatinių kūrėjų klumpių, vyžų ar basų kojų. Tada, kai niekas nė nenumanė, jog ateity jų darbai, žodžiai ar pasielgimai taps istorija. Paminklais, kuriuos lankys studentai ir mokytojų atvežti mokinukai. Akropolių era dar nebuvo išaušusi – vienintelis žinomas Akropolis dar nebuvo be gailesčio demitologizuotas ir stūksojo kažkur Europos pietuose. Tad stropiosios filologės, apėjusios visus memorialinius ir ne tokius garsius muziejus, leisdavomės į kokio dulkinio ir pilko miesteliūkščio centrą ieškoti knygyno. Kaip vieniems tikintiesiems nors kartą gyvenime privalu nuvykti į Meką, kitiems – nukeliauti garsųjį kriauklelėmis nužymėtą piligrimų kelią, taip filologėms buvo svarbu aplankyti knygyną. O juose, tuose provincijų knygynuose, kuriuose nuobodulį vaikydamos mezgimu dienos pabaigos laukdavo pardavėjos, buvo galima rasti šio to įdomaus. Dar visai neseniai rubliai buvo pakeisti nacionalinė valiuta, tad knygų kainos net studentų negąsdino. Ir grįždavom ne tik papildžiusios informacijos *failus*, dulkinais batais, bet ir pilnom kuprinėm klasikos.

Argi galėjai tikėtis, jog praėjus dvidešimčiai metų pasaulį, anot R. Rastausko, ištikis pertekliaus krizė, kai ne tik klasiką, bet ir labai jau abejotinos vertės bestselerius bus galima rasti kiekviename prekybcentryje šalia tualetinio popieriaus, plastiko indų ar tablečių apsirijėliams. Tad nusipirktą poezijos antologiją dar net jos neperskaičius apraizgė kibus emocijų voratinklis, nes ji, kaip M. Prusto pyragaitis, leido žaibu nukeliauti į praėjusią realybę, devalvavo dabartį.

O vartydama jau prirašytą užrašų knygelę, kurioje vienas šalia kito tarsi šeimyninėje kapavietėje sugula praeitis, šiandiena ir miglota ateitis, randu Alfonso Lingio citatą: „Emocija objektą ar įvykį izoliuoja ir sutelkia į jį visą dėmesį, t.y. dramatinizuoja. Emocija įrėmina, apkarpo, žvelgia į šį objektą ar įvykį iš nuotolio arba itin stambiais planais, žvelgia kampu ar pro pravertų durų plyšį, į jo atvaizdą tvenkinio ar veidrodžio paviršiuje, migloje ar sutemų šešėliuose. Emocinė energija pakrauna šį objektą ar įvykį ir jis ima švytėti bei žerėti, murkti bei staugti“. Manoji užrašų knygelė ir švyti, ir staugia, ir groja džiazą – priklausomai nuo aplinkybių bei savininkės nuotaikos. Kartais pašaipiai tyčiojasi, kartais šaukia Munko „Šauksmo“ lūpų ovalu skleisdama neartikuliuotus garsus. Kažkas rašė, jog reprodukcijose nelieka tos magiškos šviesos, kurią skleidžia paveikslo originalas. Bet užtat lieka nuotaika, silpnas punktyras tarp vaizdo ir žiūrinčiojo sąmonės. Kartais to visai pakanka.

Užrašai, įrašai, perrašai... Atminties inkluzai, kurių prasmė išsimėto rambėjančių pilkųjų ląstelių labirintuose. Jie gali tapti tuo siūlu, kuris išves iš priplėkusio Minotauro labirinto. Užrašų knygelė – privaloma kasdienybės taupyklė, kurioje kartais darniai, kartais pasikumščiuodamos sugula (ne)reikšmingos smulkmenos, mažumynai, kaip sako G. Grajauskas. Kai reikia pasitikslinti kokią mėgstamą citatą, ji visada po ranka. Kai staiga gimsta koks haiku, jis

pirmiausia keliauja į užrašų knygelę. Tarp kitko, ir pavadinimas toks jai netinka: nemėgstu maldaknygės dydžio užrašų knygelių. Man patinka, kai ji kokios postilės matmenų. Arba lietuvių poezijos antologijos. O ir pavadinimas „Užrašų antologija“ labiau tiktų – ir skamba solidžiau, ir esmę atspindi kur kas tiksliau.

Kiekviename lape – skiautė praėjusios būties ir buities. Beverčių seminarų užrašai, kurių gali prireikti tik paranojos priepuoliui užėjus. Kamasutros piešinukai, kuriuos verta nuosekliai ištyrinėti per susirinkimus – tik taip lieka tikimybė, jog nebūsi papjautas nuobodumo ir užknisančių ataskaitų. Net apelsinmedžio žiedas, parsivežtas iš sodo šalia El Greko namelio ir Dievo, ir velnio užmirštame Graikijos kaimeliūkštyje. Bilietas į Kairo nacionalinį muziejų, skleidžiantis kažkokį specifinį kvapą. Darbų sąrašai. Vieni jau seniausiai padaryti. Antruosius pasiunčiau velniop be bilieto atgal. Tretieji dar praėjusiame šimtmete patyrė infliaciją ir tegul palaukia paskutiniojo teismo. Jie taip ir nepatyrė emocijų poveikio – nei švyti, nei staugia. Kiek pasvarsčiusi, pavarčiusi prirašintus lapus, be garso ištariu: *to be*. Senoji keliauja į stalčių, o ją keičia nauja. Kol kas dar sukibusiais lapais, tarsi nepraradusi nekaltybės, neturinti nei praeities, nei dabarties, ateities inkliuzų.

Mano miestas

Esė

Kaip dažnai kažką vertinti imame tada, kai netenkame. Tai, kas prarasta, apsitraukia nostalgiška prisiminimų migla, romantikos patina, tampa magišku minčių tamsybėse švytinčiu akmeniu, į kurį lyg plaštakė skrenda mūsų atmintis. Prarastas draugas ar darbas, prarasta meilė ar tėvynė. Praradimai suteikia papildomos vertės tam, ko netekome, nors iki tol priėmėme kaip savaime suprantamą dalyką. Stoka, trūkumas, stygius – tai pridėtinę praradimų vertę kuriančios būsenos. Kalbėti apie tai, ką turime, kas brangu, bet dar neprarasta, šiek tiek pavojinga, nes galima paslysti ant banalybės ledo, nuklysti į sentimentalizmo palaukes.

Kalbėti apie tėviškę, kurioje gimei ir gyveni visą savo gyvenimą, nėra lengva. Be to, globaliame pasaulyje dar ir senamadiška, sentimentalų. Esame modernioji Veidaknygės karta, savo emocijas linkusi išsakyti standartiniais šabloniškais žodeliais ar ženklais. Be to, linkę daugelį dalykų vertinti neigiamai. Ypač gyvenimą čia, Lietuvoje. Esame įpratę matyti spalvas, bet ne atspalvius, girdėti tonus, o ne pustonius. Neigti, kritikuoti, menkinti. Kažką sumenkinęs gal pats paaugi, padidėji, įgyji svorio ir vertės...

Miestas, kuriame gyvenu, – mažas mano kosmosas, trijų sferų erdvė, trijų matmenų laiko juosta. Čia, mano miestelyje, susipina mano praeitis, dabartis ir, tikiuosi, dar šiek tiek ateities. Dangus, žemė ir požemis. Pozityvumas ir negatyvas, teigiamos emocijos ir juodi pašamonės

slėpiniai, kuriuos taip uoliai kadaise nagrinėjo Froidas, Jungas ir kiti man negirdėti vardai. Dabarties pragaras ir praeities švytėjimas. Pragaras, kurį irgi kuriame patys. Vieni žodžiais, kiti – darbais ar bent jau poelgiais.

Mano miestelį laiko šimtamečiai istorijos pamatai. Pagrindas, ant kurio stovi jo, o drauge ir mūsų, gyventojų, dabartis. Kadaise mano miestelyje šurmuliavo turgūs, grindinio akmenimis grojo pasagomis kaustytos arklių kanopos, bažnyčios varpas kvietė klausytis kunigo lūpomis skleidžiamo Dievo žodžio. Skambėjo lietuvių, latvių, žydų kalbos. Beje, žydai, kaip ir dera pasienio miesteliui, čia sudarė trečdalį gyventojų. Dabar likę tik sinagogos – raudona ir balta. Tarsi gyvybės ir vilties, ateities ir tikėjimo simboliai. O gal net kaip sąžinės priekaištas arba kaip praeities inkliuzai dabartyje.

Čia mano miestas, čia mano namai, kur auga mano vaikas, kalbą ta pačia kalba, kuria kalbėjo seneliai, proseneliai ir dar senesnės giminės kartos. Čia ji mokosi pastebėti šalvėjančios žemės alsavimą, rūkuose tirpstančius daiktų pavidalus ir formas, išgirsti savo ir kito, šalia esančio, širdies balsą. Prisijaukinti tamsias kertes ir akinančios šviesos blyksnių apšviestą kiemą. Čia ji verkia, kai skauda, ir juokiasi, kai skaito juokingą knyginę istoriją. Mūsų dienos įsirėmina nedidelio miesto kontūruose.

Mažas ir nuobodokas mano miestas, bet visgi savas ir jaukus. Daug kas jame pasikeitė per dešimtį, dvidešimtį metų. Daug ko nebėra. Neliko vaikystės namo, mažo upeliūkščio, vingiavusio kiemo pakraščiu, seno medinio liepto per jį, kuriuo mama eidavo į kitą pusę parnešti iš šulinio vandens. Neliko gudobelės krūmo kitoje upelio pusėje, dalinančio raudonas uogas. Išsivaikščiojo šalia gyvenę žmonės – vieni arčiau, kiti – toliau, dar kiti – į amžinybės pievas.

Likau. Ir niekada nesvajojau iš čia išvažiuoti. Visada po trumpesnių ar ilgesnių kelionių, išlipusi iš lėktuvo ar autobuso, džiaugiuosi sugrįžusi į savo namus. Į saugų ramybės uostą, kuriame liksiu net tada, kai manęs jau nebus. Į mažytę „celę savo vienatvei“. Už jos sienų esančio pasaulio nebijau. Greitai jį prisijaukinu, nesvarbu, kurioje šalyje atsidurčiau. Be to, keliauti labai mėgstu. Mėgstu didmiesčių šurmulį, kultūros įvairovę, gyvosios istorijos pamokas. *Kaifuoju* vaikštinėdama Veronos, Madrido, Prahos, Paryžiaus ar kito Europos megapolio gatvelėmis. Už kiekvieno kampo slypi stebuklas, veriasi praeities paslaptys, tiesiog tavo akyse kuriasi šiuolaikinę kultūrą uzurpavęs performansas. Bet jų vaizdinį geriau parsivežu į namus (kaip banaliausią pirkinį svetimos šalyse – šaldytuvo magnetuką). Tačiau svetimoje, kad ir labai saugioje ir įtraukiančioje erdvėje, esu tik turistė. Keleivė, „keliaujanti su vėjo ir lietaus tranzitais“.

Mano miestas – mano savastis. Savo mieste rašau negudrias eiles, verčiu mylimiausių amerikiečių poetų kūrybą, mėgaujuosi skaitymo malonumu. Gurkšnoju kavą su drauge kavinukėje arba vyną saulėlydžio terasoje. Čia sodinu medžius, po kuriais gal jau niekada nesėdėsiu, bet po

kuriais, labai tikiuosi, atsisės pasvajoti ar nusiraminti mano vaikas. Per jį aš gyvensiu ir tada, kai besotė Krono gerklė bus prarijusi man skirtą laiką, kai mano laikrodis bus amžiams sustojęs, o irimas galutinai įveikęs net menkiausias ląsteles. Gyvensiu savo miesto erdvėlaikyje, artimų ir man svarbių žmonių atmintyje. Būsiu įgavusi kitas formas ir kitus pavidalus. Praradusi bet kokią atmintį – tiek kolektyvinę, tiek intymiąją, asmeninę.

O mano miestas, tikiu, ir toliau gyvuos. Nenorėčiau sakyti, kad ilgai ir laimingai, nes gyvenimas „tęsiasi net ir po laimingos pabaigos“. Čia gal niekada ir negyvens nei murakamiai ar kazantakiai, nei pikasai ar dali. Tačiau jo gatvėmis vaikščios (kaip ir dabar vaikšto) „mažesnio kalibro“ kūrėjai – paprasti, be demonų kaukių ar šventųjų aureolių. Vaikščios ir nieko bendra su kūryba niekada neturėję ir neturėsiantys miestelio gyventojai. Gal niekur nedings ir vos paeinantis, o dažniau ant suoliuko miesto centre snaudžiantis vietos alkoholikas ir valkata. Šis miestas – ir jo namai. Nes kitokių jis nebeturės. Neturės namų, kuriuose į akis žvelgtų mylimos akys ar bent jau tuščias televizoriaus ekranas. Vieni gyvens irdamiesi į priekį net ir pučiant šiauriam vėjui, patys priims sprendimus ir atsakomybę už jų įgyvendinimą. Kiti lauks, kol už juos nuspręs kažkas kitas: gal Seimas, gal kokia tarnyba ar bent jau kaimynas. Vieniems šis miestas, kaip ir man, taps namais, kitiems galbūt taip ir liks „egzistenciniu bendrabučiu“. Ir tik nedidelio miesto sekloje kasdienybėje gebantys įžvelgti gilesnį turinį galės pasakyti, kad tai vieta, kurioje gera būti.